

О.Уайльд «Портрет Доріана Грея» (1890)

1. Історія створення. Роман "Портрет Доріана Грея" мав реальне підґрунтя. У Оскара Уайльда у приятелях був художник на ім'я Безіл Ворд. Уайльд, зустрівши одного разу у його майстерні надзвичайно красивого натурщика, вигукнув: "Який жаль, що і йому не минути старості зі всією її потворністю!". На це Безіл відповів, що готовий малювати кожного року портрет, щоб закони природи — старіння людини відбивались на портреті, а не на зовнішності красеня-натурщика.

О. Уайльд написав «Портрет Доріана Грея» на замовлення одного американського журналу. Написав у рекордно короткий строк — трохи більше, ніж за два тижні, бо уклав парі, що здатен створити роман саме в такий термін. У липні 1890 р. роман опублікували в американському журналі «Ліппінкотс Манслі Мегазін». Журнальна публікація «Портрета Доріана Грея» мала широкий резонанс, і письменник вирішив видати твір окремих виданням, доопрацювавши окремі глави, аби зробити твір «вагомим», тобто більшим за обсягом, бо в англійській літературі того часу склалися певні традиції щодо жанру роману. Саме для цього окремого видання О. Уайльд написав і відому «Передмову», що складається з 25 афоризмів. В афоризмах у парадоксальній формі була викладена естетична теорія О. Уайльда. У квітні 1891 р., набувши нового вигляду, роман вийшов окремою книжкою.

2. Джерела роману. "Портрет Доріана Грея" має паралелі з багатьма творами світової літератури. Так, подібні за сюжетом і розкритими проблемами, роману О. Уайльда передували такі твори:

- 1) Роман англійця Чарльза Метьюріна "Мельмот Блукач" (1820) — розповідь про угоду з дияволом заради вічного життя.
- 2) Повість-казка німецького письменника А. Шаміссо "Історія Петера Шлеміля" (1814) — розповідь, як герой продав власну тінь дияволу за успіх.
- 3) Роман Гюїсмана "Навпаки" (1884) — розповідь про молодого аристократа, який почав жити навпаки загальноприйнятим нормам.. Саме цей роман згадано у творі Уайльда, як книга, що "отруїла" Доріана.
- 4) Повість Бальзака "Шагренева шкіра" - загадкова шкіра зменшується, виконуючи бажання баль-заківського Рафаеля де Валантена.
- 5) Гете "Фауст".
- 6) Повість-казка Гофмана "Малюк Цахес".
- 7) Едгар Аллан По. "Вільям Вільсон" - мотив вбивства двійника. Герой-оповідач вбиває свого двійника — втілення свого кращого "я" — Вільяма Вільсона, який усе життя намагався врятувати його від загибелі.
- 8) Р.Л. Стівенсон "Дивна історія доктора Джекілла і містера Гайда" - неоромантичний твір Стівенсона втілює розкриття психологічного аспекту двійництва.

Зв'язки роману О. Уайльда "Портрет Доріана Грея" з концепцією краси "прерафаелітів" (Данте Габріель Россетті, Уолтер Патер), з розумінням краси як абстрактної філософсько-естетичної категорії у Шарля Бодлера, краси і потворності в античній літературі допомагають вийти на розуміння головної філософсько-моральної проблеми твору: конфлікту Краси і моралі.

3. Жанр - інтелектуальний роман

4. Літературний напрямок – синтез романтизму, реалізму, імпресіонізму, естетизму

5. Тема — історія життя і смерті молодого красеня Доріана Грея

6. Ідея – велич справжнього мистецтва

7. Композиція – роман складається з передмови (25 афоризмів) та 20 розділів

8. Елементи сюжету

Експозиція – в майстерні художника Безіла Голу орда – робота над портретом Доріана Грея

Зав'язка – фатальне бажання Доріана Грея

Розвиток подій

– кохання і смерть Сибілли Вейн; - портрет – дзеркало душі Грея;
- втілення ідей гедонізму лорда Генрі у житті Доріана Грея.
- вбивство Безіла; - смерть Джеймса Вейна; - лицемірство по відношенню до Гетті

Кульмінація – замах на портрет

Розв'язка – смерть Доріана Грея

9. Проблеми - проблема співвідношення Мистецтва і Моралі, Насолоди і Моралі, Мистецтва і Дійсності, проблема Краси, проблема Мистецтва. Роль Краси і Мистецтва в житті. Утвердження краси як найвищої цінності, сенс буття людини; добра і зла).

10. Конфлікт між мистецтвом і мораллю, між красою і мораллю

11. Образи-символи роману

Доріан Грея — це втілення вічної молодості,

Безіл — символ служіння мистецтву,

лорд Генрі — виразник ідей гедонізму,

актриса Сибіл — уособлює театральність життя.

Інтелектуальний роман - роман, сконцентрований на актуальних для певної доби інтелектуальних і загальнокультурних проблемах, нерідко оздоблений відповідними дискусіями або висловлюваннями, насичений складним інтелектуальним підтекстом, створюваним алюзіями, посиланнями на різноманітні літературні, мистецькі, філософські та інші твори.

У творі це виявляється в схильності персонажів, оповідача, ліричного героя до розумових рефлексій, самоаналізу, в яких домінує абстрактне мислення; у порушенні й художньому втіленні важливих проблем, у розкритті інтелектуального драматизму мислителів; схильності письменників до певних жанрів (філософський роман, драма ідей, медитативна лірика тощо).

У романі складна, парадоксальна думка, ідейні суперечки відіграють головну роль, персонажі, оповідач схильні до розумових рефлексій, самоаналізу, порушені й художньо втілені важливі проблеми. Міркування лорда Генрі пересипані численними цитатами й метафорами, про недовговічність краси, про ілюзорність моральних засад, про нетривкість кохання заворожують не тільки юного Грея, а й читача. Вартий уваги постійний аналіз Доріаном свого життя. У його роздумах автор ніби "жонглює" поняттями моралі, етики, психології, змушує нас задуматись над одвічними питаннями добра і зла, над проблемою життєвого вибору.

Суб'єктивний (або ранньомодерністський) роман.

У творі представлена суб'єктивно-мистецька картина на основі протиставлення реальності, особлива увага приділена вишуканості художньої форми, мови, формування думки, образу; твір має елітарний характер; Уайльд здійснює руйнацію традиційного створення образів (використовує не психологічні, а естетичні характеристики, руйнує шаблонність композиції — кульмінація і розв'язка об'єднані; широко застосовані елементи умовності й фантастики задля створення ірреальних світів та образів (відокремлене життя портрета).

Естетичний роман. В ньому втілено у художній формі програмні тези естетизму "мистецтво вище за життя", принципи мистецтва незмінні на відміну від принципів моралі (основний конфлікт роману — конфлікт Краси й Моралі; ідеал естетизму — Краса.)

Зв'язок з філософією естетизму:

- у захопленні аморальною сильною особистістю (Генрі Уоттон, Доріан Греї), якій "усе дозволено";
- головні герої естети і гедоністи;
- пріоритет художніх цінностей над моральними.

- книга як життєвий орієнтир;
- Доріан прожив життя, зробивши з нього, за словами лорда Генрі, неперевершений мистецький витвір;
- Уайльд застосує імпресіоністичні техніки, витонченість стилю й мовлення, іронічність оповіді, символічність образів та висловів.
- Все це дає підставу говорити про "Портрет Доріана Грея" як про естетський роман.
- Пропагуючи естетизм, О. Уайльд стверджував, що не буває книжок моральних та аморальних, бувають тільки погано і добре написані. «Портрет Доріана Грея» - книжка неймовірно добре написана, цей твір увібрав у себе всі риси винайденого Оскаром Уайльдом естетизму, який, не заважає роману бути по-справжньому повчальним.

Риси модернізму у романі

суб'єктивно-мистецька картина протиставлена реальності
кульмінація і розв'язка об'єднані
вишуканість художньої форми, мови, формування думки, образу
естетичні характеристики образів
елементи умовності й фантастики задля створення ірреальних світів та образів
елітарність

Риси імпресіонізму у романі

відмінності сприйняття дійсності різними персонажами
«вишуканість» описів у романі
пейзажі - фон сприйняття героя
герой ніби розчинився у навколишній красі
персонажі виявляють своє ставлення до подій

Риси символізму у романі

Фабула твору перегукується з центральною тезою символізму про невідповідність видимого сутності
На стильовому рівні — безпосереднє вживання парадоксів
Портрет набув символічного значення

Афоризми лорда Генрі:

- "... невірні — ось хто пізнає любовні трагедії"
- "Єдиний спосіб збутися спокуси — піддатися їй".
- "... впливати на когось — це значить віддавати комусь власну душу".
- "Мета життя — розвиток власного "я".
- "Молоді хочуть бути вірні, та не бувають; старі хочуть бути невірні, та вже не можуть".
- "Капітал молодшого сина — кредит".
- "За прекрасним завжди криється щось трагічне".
- "Думай з лібералами і обідай з торі".
- "У парадоксів і правди — один шлях".
- "Пунктуальність — це крадій часу".
- "Я занадто закоханий".
- "Мужчини одружуються з утоми, жінки з цікавості: ті й ті знаходять розчарування".
- "Жіноцтво — декоративна стаття".
- "Жінки уособлюють торжество матерії над розумом, так само як чоловіки — торжество розуму над мораллю".
- "Доки жінка виглядає на десять років молодшою за свою доньку, вона повністю вдоволена".

- У вірності "є жага за власністю".
- "Тільки священні речі варті, щоб їх торкатися".
- "Закоханий завше починає тим, що ошукує себе, а кінчає тим, що ошукує інших".
- "Зазнати руїни через поезію — це честь..."
- "В трагедіях інших людей є щось безмежно мізерне".
- "... особистості, а не принципи, рухають наш вік".
- "Деякі люди дуже люблять розкидатись тим, чого самі найбільше потребують. Ось що я називаю вершиною щедрот".
- "Великий поет, справді великий, — найменш поетична істота. Зате пересічні поети — просто чарівні. Що гірші в них рими, то більш мальовничі вони самі".
- "Людське життя — це єдине, що варто вивчати".
- "... часто здається нам, що ми експериментуємо на собі".
- "Ми всі так охоче віримо в інших, тому що боїмся за самих себе".
- "Основа оптимізму — голий страх".
- "Красиві гріхи, як і красиві речі, — привілей багатих".
- "Добрі наміри — це марні спроби втрутитись у дію законів природи. їх джерело — чистісінька марнославність, наслідок їх — абсолютний нуль".
- "Добрі ухвали — це просто чеки, що люди виписують на банк, де не мають рахунку".
- "Жінки люблять нас за наші вади"
- "... саме через глиняні ноги золотий божок стає безцінним".
- "Душу треба лікувати відчуттями, а відчуття — душею".
- "... врода краща, ніж добродесність..." "... краще вже добродесність, аніж брідота".
- "Брідкість, ...це одна із семи смертних чеснот". "Пиво, біблія і ці сім смертних чеснот зробили нашу Англію такою, яка вона тепер".
- "Тартюф перебрався до Англії і став тут крама-рем".
- "Наші співвітчизники ніколи не впізнають себе в описах"... "Підбиваючи баланс, вони глупоту зрівноважують багатством, а розбещеність — лицемірством".
- "Нація — це лише виживання більш заповзятливих".
- "Мистецтво ... це хвороба". "Кохання ... ілюзія". "Релігія ... модний сурогат переконань".
- "Скептицизм — це початок віри".
- "Визначити — значить обмежити".
- "Здогад може звести на манівці, і ви заблукаєте в лабіринті".
- "... щоб зажити слави, треба бути посередністю".
- "Любов живе в повторенні, і саме повторення перетворює простий інстинктивний потяг у мистецтво... Об'єкт пристрасті може змінюватись, а пристрасть усе так само неповторна. Ба навіть міцнішає від зміни! Життя дає людині, у кращому разі, лише одну велику мить насолоди, і секрет життя в тому, щоб блаженну мить насолоди пережити якомога частіше".
- "... дитина полюбила вогонь, який попік її".
- "Жінки — сфінкси без секретів".
- "Романтичне мистецтво з кульмінаційної точки й починається".
- "Єдина страшна річ на Світі — нудьга".
- "Підстава будь-якої плітки — впевненість у неморальності".
- "Знання було б фатальне. Непевність — ось що чарує людину. У імлі все робиться чудовим..."
- "Всі шляхи сходяться до... розчарування".
- "Кожен злочин вульгарний, так само як і кожна вульгарність — злочин".
- "Коли людина бере життя як митець, її серцем стає мозок".
- "Якщо ми абсолютно чогось певні, то насправді його немає. Така фатальність закладена у Вірі, та й кохання це теж підтверджує..."
- "Молодь випереджує нас — її життя відкриває най-новіші свої дива".

- "Трагедія старості не в тому, що людина старіє тілом, а в тому, що вона молода душею".
- "... отруєння книжкою — річ узагалі неможлива. Мистецтво не має впливу на дії людини — воно паралізує бажання діяти. Воно у вищій мірі безплідне".
- "Книжки, що їх світ вважає за неморальні, тільки показують світові його ж наругу..."

З афоризмів Оскара Уайльда (за романом "Портрет Доріана Грея")

- "Розлучення звершується на небесах".
- "Час — втрата грошей".
- "Брехня — це правда інших людей".
- "Обов'язок — це те, чого ми вимагаємо від інших і не робимо самі".
- "Любий мій, ви забуваєте, що ми на батьківщині лицемірів". (Доріан Безілеві)
- "Англія доволі зіпсута, і англійське суспільство ні на що не здале" (Безіл Доріанові.)
- "... пристрасть змушує думки людини обертатись у замкненому колі",.
- "Потворність — це єдина ... реальність".
- "У своїх стосунках з людиною Доля ніколи не закриває рахунку!"
- "Психологи твердять, що часом потяг до гріха чи до того, що у світі називають гріхом, — так опановує людину, що кожна жилку її тіла, кожна клітину її мозку кермують тоді небезпечні інстинкти. У такі моменти люди втрачають свободу волі... Недурно теологи знов і знов нагадують нам, що з усіх гріхів найстрашніший дух непокори. І коли великого духа, прозвісника зла, було вигнано з неба, — то саме як бунтаря".
- "У звичайному світі фактів ані грішники є покарані, ані праведники винагородженні. Успіх дається дужому, поразки зазнає слабкий".
- "Дрібничкове горе і дрібничкове кохання вперто животіють. Кохання і горе, коли вони великі, гинуть від безмір'я своєї сили".